

VITALIJA MACIEJAUSKIENĖ

LIETUVIŲ Įvardijimas XIX a. PIRMOJOJE PUSĖJE

Patyrinėjus lietvių įvardijimą XV–XVIII a. dokumentuose, galima išskirti keturis svarbiausius asmenyų įvardijimo būdus. Tai įvardijimas: 1) vienu asmenvardžiu, 2) asmenvardžiu ir apeliatyviniu ar aprašomojo pobūdžio prievardžiu, 3) dvem asmenvardžiais, 4) trimiis asmenvardžiais. Aptarus visų šių įvardijimų atsiradimo aplinkybes, dažnumą vieno ar kito šimtmečio dokumentuose, juos sudarančių asmenvardžių funkcijas, paskirtį bei darybą, buvo konstatuota, kad jau nuo XV a. pabaigos dažniausias yra dvinaris lietvių įvardijimas. XVII–XVIII a. istorinė antroponimija liudija šio įvardijimo galutinę įsigalėjimą bei nusistovėjimą¹. Labiau iki pat XVIII a. pabaigos įvairavo moterys įvardijimai dokumentuose (administraciniuose juridiniuose bei bažnytinuose)².

Taigi atrodytų, kad kalbėti apie lietvių įvardijimą XIX a. lyg ir nėra būtino reikalo. Juolab kad XVIII a. baigusios formuotis mūsy pavardės galutinai apibrėžė dvinario įvardijimo asmenvardžių paskirtį bei funkcijas, sutapatinę jų su dabartiniu lietvių įvardijimu vardu ir pavarde. Tačiau skaitant įvairius XIX a. šaltinius – ir administracinius juridinius, ir bažnytinės knygas – bei vertinant juose minimy asmenyų įvardijimus, atkreipia dėmesį kai kurie nauji, ankstesnių amžių antroponimijos nepaliudyti reiškiniai. Be to, pasitaiko duomenų, padedančių nagrinėti jau pastebėtas bei tirtas problemas.

Svarbiausias šio straipsnio tikslas – visame XIX a. pirmosios pusės lietvių įvardijimo kontekste išskirti naujus reiškinius bei juos įvertinti. Taip pat norima pateikti tą medžiagą, kuri praplečia ankstesnių tyrimų teiginius bei išvadas.

Antroponimija, t. y. medžiaga straipsniui, rinkta iš 56 XIX a. pirmosios pusės (tiksliau – 1800–1860 m.) istorijos dokumentų. Jų sąrašas alfabeto tvarka pateikiamas straipsnio pabaigoje. Visi pavyzdžiai straipsnyje metrikuoti, prie kiekvieno skliaustuose nurodant dokumento numerį minėtame sąraše ir po kablelio – puslapio (ar lapo) numerį, pvz.: *Wawrzyniec Petranis* (21, 6–7), *Kazimierz Marcinkiewicz* (5, 9–10), *Andrzej Tumas* (23, 3–4). Taip atvejais, kai dokumento lapai nenumerouti (o tai XIX a. pirmojoje pusėje pasitaiko palyginti dažnai), prie asmenvardžių skliaustuose nurodomas tik do-

○ ○ ○

¹ Maciejauskienė V. Lietvių pavardžių susidarymas. V., 1991. P. 20–50.

² Ten pat. P. 249–300.

kumento eilės numeris sudarytame sąraše, pvz.: *Michał Baranowski* (12), *Ваєржинець Дрейніс* синъ *Михала* (45).

Šio laikotarpio šaltiniai rašyti lenkų arba rusų kalba. Straipsnyje pateikiamos nerekonstruotos, dokumentuose užfiksuotos asmenvardžių lytys.

Atsižvelgiant į tai, kad vyry ir motery īvardijimai XIX a. dokumentuose gerokai skiriasi ir juos tikslingiau aptarti atskirai, šiame straipsnyje nagrinėjami tik vyry īvardijimai.

XIX a., kaip ir XVI–XVIII a. dokumentuose, dažniausias vyru īvardijimas yra dvinaris. Šiuo laikotarpiu jo pirmasis narys – vardas, o antrasis – pavardė. Lietuvių īvardijimas vardu ir pavarde jau XVIII a. buvo tapęs tam tikra asmenų užrašymo īvairiuose dokumentuose norma. Tai atspindi ir peržiūrėti XIX a. pirmosios pusės šaltiniai. Štai pluoštas užrašymas iš īvairių aptariamo laikotarpio dokumentų: *Iana Adamaycia* (kilm.³; 53, 26), *Iakób Adamaylis* (4, 1), *Andrzey Andrulonis* (43, 87), *Мартина Анулис* (47, 2), *Wawrzyniec Augustynowicz* (23, 3–4), *Andrzey Auksztolis* (43, 83), *Michał Awiris* (21, 13–14), *Jzydor Avižonis* (25, 5), *Jerzym Bakaniukiem* (inag.; 49, 1), *Antoniemu Baltrymowiczowi* (naud.; 53, 31), *Antoni Baltruszka* (6, 20), *Iozef Bernatowicz* (21, 25–26), *Symon Braždžonis* (26, 9–10), *Jerzy Buczel* (34, 52), *Marcin Butiniowicz* (20, 3), *Wincenty Czeponis* (28, 11), *Józefem Dapkusem* (inag.; 52, 34), *Stanisław Dargužas* (31, 1), *Mateusz Degis* (22, 95–96), *Iózef Dobrowolski* (4, 1), *Antoni Dopkiewicz* (5, 13–14), *Wawrzyniec Dulkis* (26, 10–11), *Викентий Гайлюс* (46, 7), *Jerzy Gaylus* (33, 2), *Jerzy Gaylusz* (21, 7–8), *Викентий Гельжинис* (7, 2–3), *Jozeff Gientwiło* (9, 3), *Stanisław Girdzius* (24, 60–61), *Iakub Grygzentis* (15, 1), *Adam Grodzis* (6, 17), *Wawrzyniec Grudzinowski* (31, 3), *Tadeusz Gumbulewicz* (26, 5), *Adam Jackunas* (25, 6), *Andrzey Jakucionis* (43, 85), *Bartłomiej Janulewicz* (12), *Янз Янушевич* (42, 146–147), *Stanisława Januszkiewicza* (kilm.; 51, 42), *Jgnacy Januszonis* (5, 12–13), *Ambrozy Izenas* (5, 9–10), *Symon Jurgielanis* (6, 6), *Andrzey Kadzis* (11, 32), *Иван Каснеровиц* (7, 2–3), *Stefan Kazenas* (26, 7–8), *Michał Kownacki* (20, 2), *Tomasz Kuprys* (43, 85), *Станислав Квакшис* (42, 108), *Jerzy Kwietkowski* (20, 1), *Adam Lawrynaitis* (9, 23–24), *Macieja Leykisa* (kilm.; 52, 19), *Mateusz Lileiko* (30, 1), *Jana Litwinasa* (kilm.; 55, 6), *Symon Lotok* (33, 17), *Michał Mackiewicz* (23, 4–5), *Wincenty Marcinkiewicz* (26, 9–10), *Pawel Margis* (26, 15–16), *Maciey Markunas* (26, 12–13), *Gabryel Matuszka* (49, 78), *Iakub Metrykis* (31, 1), *Антоній Мицкунас* (47, 1), *Bartłomiej Mieszkiello* (33, 3), *Михал Микулевич* (42, 87–88), *Andrzey Milkint* (19, 2), *Ian Milkota* (13, 81–82), *Tomasz Misiulaytis* (21, 9–10), *Stanisławowi Mockaytisowi* (naud.; 54, 24), *Wincenty Montrym* (36, 9), *Tadeusz Možeyko* (26, 7–8), *Кароль Паневиц* (42, 175–176), *Mateusz Narkiewicz* (35, 8), *Andrzey Naudziun* (39, 1), *Daniel Nawdulaytis* (24, 58), *Иван Небилис* (47, 5), *Михал Павловский* (42, 189–190), *Stanisław Pietkiewicz*

³ Straipsnyje vartojami šie linksmių pavadinimų sutrumpinimai: *kilm.* – kilminkas, *naud.* – naudininkas, *inag.* – īnagininkas.

(51, 65), Бернард Піомровський (42, 73–74), Adam Pociunas (16), Stanisław Pucis (43, 85), Marcin Rakowski (22, 157–158), Іосиф Рамейко (42, 115), Jerzy Rymaszius (24, 56), Францишек Римша (42, 80–81), Jan Romanowski (22, 101–102), Ignacy Rudzinski (5, 3–4), Andrzej Sadonis (12), Tomasz Sadowski (12), Piotr Simonowicz (25, 6), Marceli Sinkiewicz (6, 22), Szymon Skaudeykis (36, 6), Jakub Skirel (22, 94–95), Michał Skreykus (51, 87), Iozef Sokolowski (36, 9), Кастана Станюлевича (kilm.; 42, 58), Jerzy Stasiewicz (22, 96–97), Marcin Stasiunas (21, 6–7), Mateusz Staszkielinas (26, 15–16), Franciszek Stoczkowski (9, 23–24), Кароль Страздел (42, 107), Michał Szaltenas (28, 6), Kazimierz Szereyko (11, 60–61), Jozefa Szymkaycia (kilm.; 55, 56), Ian Tomaszewski (21, 5–6), Mateusz Tomaszun (9, 3), Maciey Tumas (23, 3–4), Jan Waynorius (30, 1), Tomasz Walentowicz (14, 8–9), Францишек Вейкша (42, 287), Францишек Вильчевский (42, 78–79), Symon Witkowski (26, 5), Piotrowi Witurysowi (naud.; 50, 38), Marcin Wojszmar (4, 2), Jozef Woytkiewicz (19, 2), Jakuba Wolotkiewicza (kilm.; 55, 45), Wawrzyniec Zienkiewicz (12), Викентій Жадовський (7, 2–3), Maciey Žagrakalis (26, 13–14), Dominik Zegarewicz (39, 7), Іван Жилаймус (47, 4).

Vardai šiuose įvardijimuose be išimčių krikščioniški. Kaip matyti, nebevartojami mažybinių priesagų vediniai ar kitos liaudinės šių vardų formos. Vartoty XIX a. pirmojoje pusėje krikšto vardų skaičius, matyt, taip pat nebuvvo didelis. Pavyzdžiuui, dideliaame 1828 m. Adutiškio dvaro inventoriuje (žr. 22 šaltini) minimi 946 vyrai turi tik 50 skirtingų vardų. Čia jie pateikti eilės tvarka pagal dažnumą (skliaustuose nurodoma, kiek inventoriuje minimų asmenų turi vieną ar kitą vardą): Maciey, Mateusz (iš viso 144: Maciey – 97, Mateusz – 47), Michał, Mikołay (iš viso 79: Michał – 46, Mikołay – 33), Jerzy (75), Jan (66), Krzysztof (49), Symon (48), Jozef, Józef (46), Kazimierz (43), Tomasz (40), Jakub (39), Andrzej (35), Antoni (33), Marcin (29), Stanisław (26), Blažey (22), Bartłomiej, Bartłomiey (20), Lauryn, Wawrzyniec (iš viso 20: Lauryn – 2, Wawrzyniec – 18), Franciszek (17), Piotr (14), Gabryel (13), Stefan (12), Justyn (11), Ignacy (10), Adam (8), Wincenty (7), Tadeusz (5), Władysław (4), Benedykt, Dominik, Karol, Ludwik (po 3), Bazyl, Bazyli (2), Alexander, Augustyn, Bonifacy, Cyprian, Dawid, Felician, Felix, Gasper, Heronim, Joachym, Marceli, Nikodem, Paweł, Sylwester, Walenty (po 1).

Mažesniame 1806 m. Pasvalio dvaro inventoriuje (žr. 26 šaltini) užrašyta apie 280 vyry, kurie turi 35 skirtingus vardus: Jan (29), Jozef (26), Maciey, Mateusz (21), Michał (21), Jerzy (16), Kazimierz (16), Andrzej (15), Stanisław (14), Wincenty (12), Jakub (11), Symon (10), Tadeusz (8), Franciszek, Piotr (po 7), Adam, Antoni, Marcin, Stefan (po 6), Bartłomiej, Dominik, Ignacy, Krzysztof, Wawrzyniec (po 5), Tomasz (3), Bogusław, Karol, Paweł (po 2), Benedykt, Lawryna, Felician, Marcyan, Modest, Nikodem, Rafal, Władysław (po 1).

Iš pateiktų sąrašų matyti, kad ne visi vardai buvo dažni. Štai pirmajame tik truputį mažiau nei pusė vardų pasitaikė vos po 1–3 kartus. Antrajame sąraše tokį vardą 12 iš 35. Kituose peržiūrētuose šio laikotarpio dokumentuose užrašyti asmenys turi panašius vardus. Juos suskaičiavus bei pateikus

pagal dažnumą greičiausiai šiek tiek skirtysi tik kai kurių vardų viename ar kitame sąraše. Tai liudyty, kad XIX a. pirmojoje pusėje lietuvių vardynas nebuvvo turtingas, o nuolat pasikartojantys populariausi krikšto vardai darė jį netgi monotonišką. Todėl asmeny skyrimo funkciją šiuo laikotarpiu, be jokios abejonės, tegalėjo atlikti jau susiformavusios bei įprastomis tapusios pavardės.

Jos peržiūrėtuose dokumentuose labai įvairios – atsiradusios iš patronimų bei nepatroniminės kilmės asmenvardžių, lietuviškos bei nelietuviškos kilmės, susiformavusios Lietuvoje bei skolintos iš kity tautų ir t. t. Nesiimant čia jų detaliau aptarti ar nagrinėti, tegalima pasakyti, kad iš esmės jos niekuo nesiskiria nuo jau aptarty XVIII a. lietuvių pavardžių⁴.

Vardu ir pavarde XIX a. pirmosios pusės dokumentuose įvardijami vių socialinių luomų bei įvairaus amžiaus minimi asmenys. Pavyzdžiui, vieno ar kito dvaro inventoriuje įprasta rasti užrašyta: *pastuch* (piemuo) *Jozef Czarnecki* (12), *pastuch* *Ierzy Alankiewicz* (12), *pastuch* *Marcin Todorowski* (12), *nacmyzg Mихаил Адомайтис* (47, 5), *pastuszek* (piemenukas) *Stefan Michalowski*, kurio net amžius nurodytas – jam 13 metų (13, 81–82), *parobek* (bernas, saindinys) *Jerzy Gurski* (12), *parobek* *Franciszek Baranowski* (12), *батрак Антоний Марцинкус* (47, 1), *батрак Варфломуей Василевский* (47, 1), *батрак Симона Жалчонас* (47, 4).

Tik dviejuose iš peržiūrėtų dokumentų pasitaikė keletas atvejų, kai mininas asmuo neturi pavardės, todėl įvardijamas aprašomuoju būdu: *Maciej bezprozwisk Syn Rozalii* (32, 16), *Mateusz bezprozwisk Syn Rozalii* (32, 16) (tai, matyt, nesantuokiniai vaikai, užrašyti vardu, o po jo pasakoma, kad jie neturi pavardės, ir nurodomas motinos vardas); *Kazimierz Syn Franciszki Juszkiewiczowny* (32, 16) ir kitame dokumente tas pats asmuo užrašytas taip: *Kazimierz bez Nazwiska Syn Franciszki Juszkiewiczowny* (27) (taip pat, matyt, nesantuokinis vaikas, užrašytas vardu, paaiškinimu, kad neturi pavardės, ir motinos vardu bei pavarde); tas pats asmuo minimas ir tuo atveju: *Piotr bez Prozwisk* (32, 16) – *Piotr bez nazwiska przez Włosian nazwany Zieleniakas* (27) (kaip matyti, vieną kartą tik vardas ir prierašas, kad "be pavardės", o kitą kartą – vardas, pastaba "be pavardės" ir prierašas "valstiečių pavadintas Zieleniakas").

Kitokie nukrypimai nuo įvardijimo vardu ir pavarde peržiūrėtuose XIX a. dokumentuose labai reti. Pasitaikė tik 7 užrašymai vien pavarde. Tai: *Piedziewicz* (12), *Jazgiello* (12), *Jurgielewicz* (11, 32), *Lawrynatys* (9, 3), *Pawłowski* (9, 24–25), *Milwid* (5, 7–8), *Linkiewicz* (5, 13–14). Be jų, 6 asmenys įvardyti trimis asmenvardžiais – *Antoni Skop Baranowski* (12), *Jakub Sosnowski Stangret* (11, 32), *Franciszek Wencius Mozolewski* (43, 81), *Michał Kaliba Blażelonis* (43, 83), *Францъ Новицкій Гецеумис* (56, 44), *Францишекъ Йосифъ Гедминъ* (35, 7) ir 2 asmenys keturiais asmenvardžiais –

⁴ Maciejauskiene V. Lietuvių antroponiminė sistema XVIII a. // Lietuvos TSR moksly akademijos darbai. A serija. V., 1987. T. 1. (98). P. 85–94.

Андрей Станиславович Александрович Зеневич (56, 3), *Винценты Францишек Томашевич Гайлюс* (35, 7).

Kartais tokie įvardijimai yra atsiradę, užrašius du asmens vardus. Tačiau dažniausiai jie, matyt, atspindi XIX a. tebesitėsusio galutinio pavardžių nuistovėjimo reiškinius, susijusius su skirtingu pavardžiu, jų formų bei įvairių variantų kaita. Panašiai vertintini ir kai kuriuose dokumentuose pasitaikantys tokie įvardijimai: *Jan Grygentis v. Tomaszunas* (27), *Marcin Nowjakas v. Nowjalis* (27), *Maciey Wersocki alias Szykszna* (43, 50) ir *Maciej Bersočkii iñache Šukšna* (43, 51), *Ierzy Szykszna v. Wersocki* (43, 83), *Antoni Ambrutis v. Rupejkiewicz* (51, 12), *Augustyn Klungis v. Ilgutis* (25, 51), *Gasper Ajewski v. Margas* (25, 52), *Adam Szakarnis v. Bedel* (25, 52), *Якуб Амброжеевич или Амброжас* (57, 29), *Францишек Борткус* или *Борткевич* (57, 29), *Tomasz Szyluzna v. Wersocki* (43, 87). Čia po vardo užrašyti asmenvardžiai sujungti žodeliais arba, kitaip (*v.* — dokumentuose vartota lotyniško jų varianto *vel* santrumpa).

Greta įtikinamai vyraujančio lietuvių įvardijimo vardu ir pavarde bei aptarty nukrypimų nuo jo, XIX a. pirmosios pusės dokumentuose atkreipia dėmesį įvardijimai, kuriuose be asmens vardo ir pavardės dar nurodomas tėvo varda. Pavieniai šios tendencijos atvejai jau buvo pastebėti kai kuriuose XVIII a. pabaigos dokumentuose⁵. Taigi XIX a. pirmosios pusės šaltiniai liudija tolesnį tokio įvardijimo plitimą. Galima būtų skirti kelis šio įvardijimo tipus.

1. Tėvo vardas įterpiamas tarp asmens vardo ir pavardės. Vartojama vardo kilmininko forma ir žodis *sūnus*. Pavyzdžiui, Paštuvos arba Kvesų palivarko 1811 m. inventoriuje (9 šaltinis) taip užrašyti laisvieji ir kiti žmonės: *Stefan Syn Macieja Kołłowski* (4)⁶, *Symon Syn Iakuba Drewniewicz* (4), *Michał Syn Iakuba Grygentis* (4), *Tomasz Syn Michała Szauskis* (4), *Tomasz Syn Michała Stankinas* (5), *Karol Syn Macieja Tomkiewicz* (5), *Symon Syn Iozefa Laurynaitis* (5), *Iakub Syn Ierzego Palatenis* (6), *Stanisław Syn Jozefa Narkiewicz* (6), *Antoni Syn Iana Radyk* (7), *Marvin Syn Iohana Gryntalo* (8), *Maciey Syn Andrzejia Kasperowicž* (8) ir t.t.

Tačiau nuosekliai tokio įvardijimo visame dokumente nėra laikomasi. Čia pat esančiuose 1804 ir 1819 m. gyventojų sąrašuose asmenys įvardyti tik vardu ir pavarde: *Piotr Pociunas* (3), *Maciey Drewniewicz* (3), *Ierzy Siewruk* (23–24), *Stanisław Marmo* (23–24), *Symon Kiersnowski* (24–25), *Symon Balunas* (24–25). Vienas kitas toks įvardijimas pasitaiko ir minėtame 1811 m. inventoriuje, pvz.: *Andrzej Szukis* (6), *Stefan Powyłaytis* (7), *Ian Butwill* (7).

1811 m. Varnių klebonijos ir Saušilio kaimo gyventojų sąrašuose (30 šaltinis) laisvieji žmonės (ludzie wolni) užrašyti minėtu būdu nurodant tėvo vardą,

⁵ *Maciejauskiens* V. Lietuvių pavardžių susidarymas. V. 1991. P. 48.

⁶ Tais atvejais, kai visi pavyzdžiai pateikiami iš vieno šaltinio, skliaustuose nurodomas tik lapo numeris (jeigu šaltinio lapai yra sunumeruoti).

pvz.: *Jerzy Syn Jana Bydwa* (2), *Benedykt Syn Jana Gielžynis* (2), *Maciej Syn Marcina Witkus* (2), *Franciszek Syn Jerzego Warnelis* (2), *Bonawentura Syn Jakuba Eytutowicž* (2). Nors pasitaiko ir vienas kitas įvardijimas tik vardu ir pavarde: *Jakub Eytutis* (2), *Jan Warnelis* (2), *Mateusz Bombłowski* (2). Vien vardu ir pavarde užrašyti prie klebonijos gyvenantys elgetos, invalidai, pvz.: *Jan Waynorius* (1), *Jerzy Gumulewski* (1), *Jakub Lileyko* (1), *Alexander Wasilewski* (1), *Jakub Momis* (1), *Bartłomiej Kleybis* (2), *Jerzy Jakubowski* (2).

Žodis *sūnus* (Syn) gali būti rašomas ir po tévo vardo kilmininko linksnio formos. Taip elgiamasi 1816 m. Balčių dvarelį gyventojų sąraše (4 šaltinis): *Michał Woyciecha Syn Kownacki* (1), *Andrzej Bartłomieja Syn Milkint* (1), *Mikołaj Gaspera Syn Skarbalis* (1), *Iakób Antoniego Syn Źilis* (1), *Antoni Andzeja syn Adamaytis* (2), *Stanisław Antoniego Syn Ionkus* (2), *Wojciech Mikołaja Syn Ubrys* (2). Tačiau ir šiame šaltinyje yra įvardijimų tik vardu ir pavarde: *Iózef Dobrowolski* (1), *Iakób Adamaytis* (1), *Marcin Bartaszius* (2), *Ian Mackiewicz* (2).

Tik su retomis išimtimis, palyginti nuosekliai tokiu būdu nurodomas tévo vardas dideliamė 1828 m. Adutiškio dvaro inventoriuje (22 šaltinis), pvz.: *Jan Kazimierza Syn Wileyta* (29–30), *Kazimierz Andrzeja Syn Koyra* (29–30), *Andrzej Mateusza Syn Sinkiewicz* (43–44), *Jan Prokopa Syn Szymanowski* (53–54), *Krzysztof Stefana Syn Szalc* (100–101), *Mateusz Andrzeja Syn Mackiewicz* (119–120), *Jakub Grzegorza Syn Rakowski* (124–125), *Krzysztof Macieja Syn Raiszys* (135–136), *Jan Tomasza Syn Stepanianis* (158–159), *Mikołaj Jerzego Syn Pacynkowski* (159–160). Vienas kitas įvardijimas tik vardu ir pavarde, pvz.: *Michał Baranowski* (41–42), *Symon Semenias* (48–49), *Bazyli Stoma* (75–76), *Jerzy Stasiewicz* (96–97), pasimeta tarp užrašymų nurodant tévo vardą. Dar atkreipia dėmesį ir viena įdomi deta: – dokumente minimi kilmingi asmenys užrašomi tik vardu ir pavarde, pvz.: *Pan Jerzy Lipnicki* (43–44), JP. *Kazimierz Rotkiewicz* (56–57), JP. *Benedykt Rodziewicz* (56–57), JP. *Cyprian Wróblewski* (61–62), JP. *Augustyn Girialowicz* (73–74), JPan *Jerzy Grochowski* (92–93).

Yra dokumentų, kuriuose nurodant čia aptariamu būdu tévo vardą vartojamas ne visas žodis *Syn* (*sūnus*), o tik santrumpa S. Pavyzdžiu, tarp įvairių Pasvalio dvaro 1829–1837 m. dokumentų (25 šaltinis), kuriuose minimi asmenys užrašomi vardu ir pavarde, 1837 m. gyventojų sąraše greta dažniausiai dvinarių įvardijimų pasitaiko vienas kitas, kur nurodytas tévo vardas: *Antoni Iozefa S.Czetwiergas* (50), *Kazimierz Mateusza S. Margis* (49), *Bernard Modesta S. Swidenis* (47), *Kazimierz Iakuba S.Banialis* (46). Jie labai reti.

Taip pat, tik vartojant santrumpą S. prieš tévo vardą, elgiamasi ir 1827 m. Adutiškio valdy mokesčių knygoje (6 šaltinis). Šiaip jau čia gyventojai užrašyti tik vardais ir pavardėmis, tévo vardas vartojamas retai. Ir būtent tie reti atvejai apibréžia jo konkretių paskirtį, funkciją – išskirti vienodą vardą bei pavardę turinčius asmenis. Jau buvo minėta, kad populiariausių vartoty krikšto vardų skaičius nebuvo šiuo laikotarpiu didelis. Iprastas reiškinys ir tai, kad bet kuriame kaime, parapijoje ar dvare galėjo būti ir ne vienas tą pačią pavardę turintis žmogus. Tokiais atvejais, kai užrašomieji

asmenys turi vienodus vardus bei pavardes, raštininkas nurodo dar ir jų tévo vardą. Pavyzdžiui, 25 lape yra *Krzysztof S: Michała Woyciechanis*, *Krzysztof S: Kazimierza Woyciechanis*, o toliau, po jų, *Maciey Woyciechanis*. Arba: *Maciey S: Józefa Stepanianes*, *Maciey S: Macieja Stepanianes*, bet *Symon Stepanianes*, *Ian Stepanianes* (26). Toks pat atvejis yra ir 27 dokumento lape: *Mateusz S: Jerzego Gałatyjec*, *Mateusz S: Jana Gałatyjec*, bet *Błażej Gałatyjec*. Dar plg. *Iozef Koyro*, bet *Tomasz S: Jerzego Koyro* ir *Tomasz S: Tomasz Koyro* (23). Tačiau šitaip elgiamasi tik šiame dokumente. Pastebėta, kad net tais atvejais, kai sutampa užrašomų asmenų vardas ir pavardė, kartais išsiverčiama be tévo vardo. Pavyzdžiui, vien dviem asmenvardžiais užrašyti asmenys 1838 m. Pasvalio valdy gyventojų činšo mokesčių ir skolų knygoje (5 šaltinis). Tarp daugybës įvardijimų išsiskiria šie: *Kazimierz Margis 1*, *Kazimierz Margis 2* (16–17), abu Momelénų kaimo gyventojai; *Kazimierz Szatas*, *Kazimierz Szatas 2gi*, *Kazimierz Szatas 3ci*, bet *Maciey Szatas*, *Michał Szatas*, *Jzydor Szatas* (18–19) – visi Pasvaliečių kaimo gyventojai; *Antoni Czetwiergas* ir *Antoni Czetwiergas 2gi*, bet *Tomasz Czetwiergas*, *Nikodem Czetwiergas*, *Jozef Czetwiergas* (18–19, 19–20). Kaip matyti, vienodą vardą bei pavardę turintys asmenys atskiriami pažymint 1, 2, 3, t.y. pirmasis, antrasis, trečiasis. Kartais tai pasitaikydavo ir ankstesnių šimtmečių (XVII–XVIII) dokumentuose.

2. Tévo vardas įterpiamas tarp vardo ir pavardës, vartojama tik jo kilminko linksnio forma, be žodžio *sūnus* ar jo santrumpos. Taip asmenys užrašyti 1829 m. Adutiškio valdy valstiečių sąraše (33 šaltinis), pvz.: *Stefan Macieja Stasiun* (2), *Maciey Jana Ilgutis* (3), *Andrzej Józefa Misiulaytis* (7), *Mateusz Marcina Jurgielewicz* (10), *Stanisław Antoniego Kayra* (11), *Bartłomiej Krzysztofa Degis* (18), *Gabryel Władysława Trabkiewicz* (4), *Maciey Błażeja Kuczynski* (6). Tévo vardas tokiu bëdu nurodomas beveik nuosekliai, išskyrus vos vieną kitą atvejį, pvz.: *Maciey Bumblis* (6), *Jerzy Gaylus* (2), *Jan Lawkis* (4), *Antoni Urban* (3). Ir šiame šaltinyje be tévo vardo užrašyti du, matyt, kilmingi asmenys – *JP. Onufry Jasnowicz* (6), *JP. Tomasz Stacewicz* (6).

Šis dokumentas dar turi du nedidelius priedus. Tai neilgas 1830 m. valstiečių sąrašas ir papildomas 1829 m. sąrašelis. Abejuose minimi asmenys užrašyti tik vardu ir pavarde, pvz.: *Benedykt Petranis*, *Wawrzyniec Koyra*, *Gabryel Unton*, *Symon Jasiulis*, *Krzysztof Szalc* ir kt. (visi 23 lape) bei *Jerzy Lawkis* (25), *Tomasz Zemeytis* (25), *Józef Degis* (25), *Jerzy Urbel* (26), *Wawrzyniec Wilejta* (26), *Andrzej Dudello* (26), *Krzysztof Wayciekanis* (26).

Tévo vardas be žodžio *sūnus* nurodomas ir 1832–1834 m. Adutiškio valdy valstiečių mokesčių knygoje (34 šaltinis), pvz.: *Maciey Iana Ilgucis* (5), *Symon Jerzego Jurgielewicz* (12), *Wawrzyniec Ludwika Burak* (2), *Jerzy Baltromieja Norelis* (3), *Stanisław Michała Bukiels* (51), *Krzysztof Wawrzynca Urbel* (52), *Iakób Iana Sienkiewicz* (53), *Krzysztof Macieja Rayszys* (53), *Ian Andrzeja Smilgin* (54).

Tokio įvardijimo išimtys labai retos. Ir čia tarp išimčių yra kilmingyjų asmenų įvardijimai, pvz.: *Jerzy Buczel* (52), *Maciey Rakowski* (1), *Krzysztof Lapin* (1) ir *JP. Tomasz Stacewicz* (18), *JP. Stanisław Wróblewicz* (18), *JP. Konstanty Woytkiewicz* (54), *JP. Ian Kondratowicz* (54) ir pan.

3. Tėvo vardas rašomas tarp vardo ir pavardės be žodžio *sūnus* ar jo santrumpos. Kitokia yra tėvo vardo forma, besibaigianti *-ov*. Tai rusų kalboje vartota priesaga tévavardžiams (отчество) sudaryti, vėliau vystantis jų trinariam įvardijimo modeliui, pailgėjusi bei tapusi ir lietuvių patronimams bei pavardėms įprasta *-ovič⁷*. Tokia tėvo vardo forma vartojoama kai kuriuose rusų kalba rašytuose XIX a. pirmosios pusės dokumentuose, pvz.: *Антонъ Антоновъ Жукъ* (44, 1), *Павелъ Казимировъ Баласъ* (44, 1), *Юсифъ Сымонаевъ Авинайтисъ* (44, 2), *Адамъ Васильевъ Янкусъ* (44, 2), *Станиславъ Сымоновъ Стаковскій* (44, 2), *Варфоломей Адамовъ Кминасъ* (44, 4), *Йозефъ Йозефовъ Марцинкусъ* (57, 2), *Йозефъ Казимировъ Змитровичъ или Самуэлисъ* (23, 6), *Степанъ Сымоновъ Пошкусъ* (57, 9), *Рохъ Антоновъ Вишневскій* (57, 9). Tačiau paprastai šaltinyje tai nėra vienintelis tėvo vardo nurodymo būdas. Greta vartojoami ir kiti, pvz.: *Юсифа Рудницкій* (44, 1), *Антонъ Балтромея Буковскій* (44, 1), *Антонъ Франца Янушкевичъ* (44, 2), *Игнатій Станислава Норкайтисъ* (44, 2), *Миколай Якуба Йонайтисъ* (44, 5) – tarp vardo ir pavardės rašoma tėvo vardo kilmininko linksnio forma; arba: *Вавжинецъ Матеуша сынъ Даукша* (57, 1), *Францишекъ Йозефа сына Марцинкусъ* (57, 1), *Габріель Яна сынъ Соболевскій* (57, 2), *Симонъ Матеуша сынъ Шапаласъ* (57, 5) ir *Янъ сынъ Йозефа Олишевскій* (57, 9), *Францишекъ сына Ержаго Ралисъ* (57, 3), *Францишекъ сына Яна Марцинкусъ* (57, 2) – po tėvo vardo kilmininko arba prieš jį vartojoamas žodis *sūnus* (syn); *Якубъ Якубовъ сынъ Шредэръ* (57, 1) – besibaigianti *-ov* tėvo vardo forma ir žodis *sūnus*. Abiejose šaltiniuose (žr. šaltinius 44 ir 57) yra ir įvardijimų tik vardu bei pavarde: *Матеушъ Гаудынскій* (44, 6), *Изидоръ Бурба* (44, 7), *Якубъ Амброжевичъ* (57, 2), *Ержий Жимонитъ* (57, 9).

4. Vartojoama rusų kalboje įprasta, su priesagomis *-ovič*, *-evič* sudaryta tėvo vardo forma. Tai pastebima rusų kalba rašytuose dokumentuose. Pavyzdžiui, 1834 m. Vaiguvos dvaro reviziniame sąraše (37 šaltinis) asmenys įvardyti vardu, pagal rusų tévavardžių darybos modelį sudarytu tėvo vardu ir pavarde: *Адамъ Якубовичъ Якутисъ* (3), *Стефанъ Адамовичъ Скаудейкисъ* (3), *Пiotrъ Казимержевичъ Микнисъ* (3), *Янъ Яновичъ Урбановичъ* (4), *Бонифаций Антоновичъ Станкисъ* (5), *Йозефатъ Ержевичъ Наркевичъ* (12), *Пiotrъ Микаловичъ Гецайтисъ* (5).

Tokia pat tėvo vardo forma vartojoama ir 1851 m. Vaiguvos dvaro gyventojų sąraše (56 šaltinis): *Адамъ Казимировичъ Скаудейкисъ* (1), *Людвикъ Антоновичъ Стонкисъ* (2), *Антонъ Яновичъ Гельжинисъ* (3), *Викентій Томашевичъ Гайлусъ* (5), *Игнатій Филиповичъ Кербецъ* (6), *Варфоломей Павловичъ Йоцасъ* (7), *Матеушъ Ержевичъ Дубинскій* (3–4). Atkreipia dėmesį dar ir tai, kad šiame dokumente kartais pavartojoama ir anksčiau aptarta slaviška tėvo vardo forma su *-ov*: *Михаилъ Павловъ Дудзичъ* (1), *Викентій Францовъ Радзевскій* (1).

1847 m. sudarytame to paties Vaiguvos dvaro dalies gyventojų sąraše

⁷ Plg. Симина Г. История отчеств // Ономастика Поволжья. Уфа, 1973. С. 177–182.

(35 šaltinis) tévo vardas nurodomas labai nevienodai: arba *Францишекъ Эржесевичъ Наркевичъ* (1), *Сыльвестер Габриаловичъ Барткусъ* (1), *Игнатий Филипповичъ Кербедзъ* (1), *Францишекъ Томашевичъ Гайлюсъ* (1), arba *Игнацъ Филиппъ Кербедзъ* (1), arba *Адольфъ Йозефа сынъ Янкевичъ* (1), *Францишекъ Йосифа сынъ Барткусъ* (1). O kartais apsieinama be tévo vardo nurodymo: *Йозефъ Борткевичъ* (1), *Августинъ Наркучъ* (1), *Йосифъ Барткусъ* (1).

Taigi 1834, 1847 ir 1851 m. rusų kalba rašytuose Vaiguvos dvaro dokumentuose vyrauja šiai kalbai bei šios tautos įvardijimo sistemai būdingos tévo vardo (rusų kalboje tai būtų tévavardžio) formos. Tačiau kalbėti apie nuoseklį jų vartojimą rusų kalba rašytuose dokumentuose šiuo laikotarpiu negalima. To daryti neleidžia jau aptartas įvairavimas ir tai, kad, pavyzdžiu, to paties dvaro 1845 m. valstiecių sąraše (46 šaltinis) tévo vardas nenurodomas: *Антонъ Монкусъ* (7), *Иванъ Норкусъ* (7), *Викентій Гайлусъ* (7), *Иванъ Фрейманъ* (7), *Казимиръ Норкусъ* (7). Taip elgiamasi ir kai kuriuose kituose rusų kalba rašytuose šio laikotarpio dokumentuose.

5. Tévo vardas nurodomas po asmens vardo ir pavardės. Vartojama kilminko linksnio forma ir žodis *sūnus*. Tai pasitaiko ir rusų, ir lenkų kalba rašytuose dokumentuose. Pavyzdžiui, 1844 m. Daugirdiškių dvaro inventoriuje (45 šaltinis) asmenys užrašyti: *Петръ Шерейко сынъ Казимира* (šaltinio lapai nenumerouti), *Доминикъ Башкевичъ сынъ Якова*, *Яковъ Дреинисъ сынъ Францишка*, *Матеушъ Дулько сынъ Сымона*, *Матеей Кодзисъ сынъ Андрея*, *Томашъ Кондрашевичъ сынъ Данеля*, *Яковъ Ольшевски сынъ Мацея*, *Казимиръ Мажолтъ сынъ Адама*, *Матеушъ Арцимовичъ сынъ Матеуша*.

Idomus yra 31 šaltinis – Telšių pavieto Tverų klebonijos 1811 m. gyventojų sąrašas. Pirmajame dokumento lape surašyti Tverų bažnyčios elgetos. Ju įvardijimai susideda iš vardo, tévo vardo nurodymo jau anksčiau aptartu būdu ir pavardės, pvz.: *Iulian Syn Antoniego Radziszewski*, *Maciej Syn Jana Waynius*, *Izydor Syn Macieja Waynowicz*, *Ierzy Syn Kazimierza Ianusz*, *Maciej Syn Kazimierza Wajsznor*. Toliau pateikiamas invalidų sąrašelis, kuriame jie dažniau užrašyti tik vardu ir pavarde, pvz.: *Iakub Metrykis*, *Stanisław Dargužas*, *Leon Rymkiewicz*, arba (rečiau) nurodant ir tévo vardą: *Andrzej Iakuba Syn Gwälta*, *Tadeusz Leona Syn Piotrowski*, *Symon Iana Syn Wirszylo*. O vienas – *Stanisław Baniewicz Syn Piotra*. Antrajame dokumento lape prasideda laisvųjų žmonių sąrašelis. Dažniausiai po jų vardo ir pavardės nurodomas tévo vardas, pvz.: *Marcin Kuczynski Syn Bazylego*, *Szymon Žadeyko Syn Piotra*, *Tomasz Puszyński Syn Andrzeja*, *Stanisław Ianikus Syn Szymona*, *Ierzy Ianusz Syn Kazimierza*, *Iozeff Wiszniewski Syn Iachima*, *Maciej Baublis Syn Ierzego*. Pasitaiko ir įvardijimų tik vardu ir pavarde – *Marcin Węckiewicz*, *Ian Widman*, *Mikolay Baltružis*. Iki 3 lapo pusės dokumentas rašytas vieno raštininko, ir tai liudija rašysena bei rašalo ryškumas. Nuo 3 lapo antrosios pusės atkrecipia dėmesį idomi detalė – prie daugumos vien iš vardo ir pavardės susidedančių įvardijimų visiškai kita rašysena pridėtas tévo vardas. Tarp 67 asmenų įvardijimų, esančių 3–6 dokumento lapuose, 34 yra su vėliau kita ranka prirašytu tévo vardu, pvz.: *Antoni Dargis Syn Macieja* (3), *Tedeusz Kadaszewski Syn Jana* (3), *Ian Szupars Syn*

Mateusza (3), *Maciey Waysznoras Syn Kazimierza* (4), *Dominik Paszkiewicz Syn Iozefa* (4), *Ioachim Burba Syn Jana* (4), *Dominik Burneiko Syn Jozefa* (5), *Iakub Kazragis Syn Jakuba* (5), *Antoni Kosjowski Syn Marcina* (5). Kiti asmenys (jų yra 21) iš karto buvo užrašyti su tévo vardu, pvz.: *Mikołay Pocius Syn Kazimierza* (3), *Hieronim Gwałda Syn Iana* (3), *Maciey Iocis Syn Iozeffa* (4), *Wincenty Montwid Syn Iana* (4), *Ignacy Rakowski Syn Iakuba* (5), *Stefan Boczkus Syn Piotra* (6). O 12 iš minėty 67 įvardijimų, buvę dvinariai, tokiai ir liko, pvz.: *Jerzy Płatak* (3), *Iakub Kozłowski* (3), *Szymon Pocius* (4), *Stefan Kurmis* (4), *Ian Waynius* (5), *Szymon Szymkus* (5), *Antoni Grygalius* (6). Plačiau nekomentuojant šio šaltinio įvardijimų įvairovės, tegalima atkreipti dėmesį į sunkiai paaiškinamus tévo vardo vartosencs nenuoseklumus.

Po asmenų vardo bei pavardės tévo vardas nurodomas ir 1834 m. Paštuvos palivarko gyventojų sąraše (32 šaltinis). Tik čia, vieninteliam iš visų peržiūrėtų XIX a. pirmosios pusés dokumentų, pirmiau rašoma minimo asmens pavardė, o po jos vardas⁸, pvz.: *Stankunas Stanisław Syn Tomasza* (16), *Laurynowicz Jan Syn Szymona* (16), *Palatynis Tomasz Syn Jakuba* (16), *Orent Wawrzyniec Syn Jerzego* (16), *Romaszkiewicz Stanisław Syn Michała* (16), *Grygzientys Jakub Syn Michała* (16). Ir taip visame sąraše, išskyrus keturis atvejus liudijančius, kad minimas asmuo neturi pavardės: *Maciey bezprozwisk Syn Rozalii*, *Mateusz bezprozwisk Syn Rozalii*, *Piotr bez Prozwisk ir Kazimierz Syn Franciszki Juszkiewiczowny* (visi 16 lape).

Iš pateiktų duomenų matyti, kad XIX a. pirmojoje pusėje tévo vardas nurodomas labai nenuosekliai. Visy pirmai tai daroma ne visuose, o tik kai kuriuose peržiūrētuose laikotarpio dokumentuose. Ir dažniausiai net tuose šaltiniuose, kuriuose praktikuota nurodyti tévo vardą, tai daroma įvardijant anaiptol ne visus minimus asmenis. Surasti kokius nors tokio elgesio motyvus ar dėsningumus praktiškai neįmanoma. Antra, tévo vardas dar néra suradęs nuolatinės vietos iš seno tik dyinariu buvusiame lietuvių įvardijime. Kartais jis įterpiamas tarp vardo ir pavardės (nagrinėtuose dokumentuose tai daroma dažniausiai), o kartais – po vardo ir pavardės (kur kas retesni atvejai). Trečia, labai įvairuoja tévo vardo nuorodos raiška: nuo kilmininko linksnio formos su žodžiu *sūnus* iki tik rusy įvardijimo modeliui būdingo tévavardžio (отчество) su priesagomis *-ovič*, *-evič*.

Visa tai liudyty, kad XIX a. pirmosios pusés dokumentuose atsispindi ne su natūralia lietuvių įvardijimo raida susijęs, o iš šalies dirbtinai primestas reiškinys. Jį lémé ekstralengvistinės aplinkybės – Lietuvos įjungimas į Rusijos imperijos sudėtį padaré privalomais visus rusų kanceliarijos reikal-

⁸ Neaišku, kodėl dokumente pažeista per kelis šimtmecius susidariusi ir nustovėjusi lietuvių įvardijimo tradicija. Visa įvairių laikotarpių istorinė antroponimija liudija tik įvardijimus, kurį pirmasis narys yra vardas, o po jo – pavardę pavadavęs asmenvardis arba (vėliau) jau susiformavusi pavardė. Tiesa, pasitaikė vienas XVIII a. pabaigos dokumentas – Kelmės dvaro ir jo valdų gyventojų registracijos knyga (Mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyrius, F 37–1547), kurioje taip pat pirmiau rašoma asmens pavardė. Tačiau yra aiškus ir tokio pateikimo motyvas – gyventojų sąrašas sudarytas alfabeto tvarka. To nera čia minimame XIX a. pirmosios pusés dokumente.

vimus, taigi ir trinarj šios tautos įvardijimo modelį. Tai patvirtina ir dažniausiai tarp užrašomo asmens vardo bei pavardės pasitaikanti tévo vardo nuoroda, ir atsirandančios rusų kalbai būdingos tévavardžių formos su priesagomis -ovič, -evič, ir pagaliau pati tendencija praplėsti dvinarj lietuvių įvardijimą dar vieniu nariu.

Visas lietuvių įvardijimo XIX a. pirmosios pusės istorijos dokumentuose kontekstas yra puikiausias argumentas diskutuojant, ar reikia šiandien į lietuvių asmens dokumentus rašyti tévo vardą. Pirma, čia dar dažniausias per kelis šimtmečius susiformavęs dvinaris lietuvių įvardijimas vardu ir pavarde (ne pavarde ir vardu!), vartotas ir lenky, ir rusų kalba rašytuose dokumentuose. Antra, akivaizdžiausiai matyti, kaip pamažu ieško vienos ir formos naujas, dirbtinai primestas trečiasis įvardijimo narys. Ir trečia, nesunkiai nustatomas šaltinis, iš kurio į mūsy įvardijimą atėjo tévo vardo nuoroda.

Tik ištýrus XIX a. antrosios pusės dokumentus bus galima pasekti tolesnio tévo vardo įsitvirtinimo lietuvių įvardijime raidą. Dabar tegalima pastebeti, kad šis XIX a. pirmosios pusės dokumentuose atsiradęs neabejotinai svetimas dvinariam lietuvių įvardijimui narys jau buvo tapęs įprastu. Dalis žmonių net sunkiai įsivaizduoja savo įvardijimą asmens dokumentuose, pavyzdžiu, naujajame pase, be tévo vardo nurodymo. Šio požiūrio svarbiausi argumentai – kaip reikės atskirti vienodą vardą ir pavardę turinčius asmenis, tévo vardo vartosena jau turi netrumptą tradiciją ar kt. panašūs. Jie nesunkiai paneigiami šiais teiginiais – be tévo vardo nurodymo asmens dokumentuose puikiausiai išsiverčiama daugelyje pasaulio šalių, kuriose susiformavusi dvinarė įvardijimo sistema. Ir kaip tik tévo vardo vartosena pažeidė autentišką, natūraliai susidariusią dvinario lietuvių įvardijimo vardu ir pavarde tradiciją. Tai puikiausiai paliudija XIX a. pirmosios pusės istorinė antroponimija.

Kad aptariamo laikotarpių lietuvių įvardijimo dokumentuose vaizdas būty dar išsamesnis, galima paminėti tokius asmenų užrašymo atvejus, kuriuose susiduria tévo vardo nurodymas ir pavardės (ar jos formų) variavimas, pvz.: *Янъ Гудель сынъ Станислава или Глаудель* (45), *Янъ сынъ Томаша Змитровичъ или Самуэлисъ* (57, 6), *Станиславъ Габриелъ сынъ Клестонъ или Марцинкевичъ* (57, 7), *Ваэржинецъ Тадеуша сынъ Ралюст или Горалевичъ* (57, 10), *Янъ Шимона сынъ Марцинкевичъ или Клестонъ* (57, 7). Kaip matyti, tai ilgi, neįprasti įvardijimai.

Kartais asmenų užrašymo būdą viename ar kitame dokumente, matyt, lémė ir pastarojo specifika. Šiuo požiūriu yra įdomios pažymos, liudijančios, kad valstiečiams leidžiamā tuoktis (žr. 54, 51, 53, 55, 48, 49, 52 šaltinius). Čia, be įprastų šiuo laikotarpiu įvardijimų vardų ir pavarde, dažni ir kitokie, pvz.: *Antoni Iotilas Syn Gospodarza Macieja Iotily* (51, 4), *Ierzy Daniewicz, Syn Jerzego i Anny z Piworajcior Daniewiczow* (50, 32), *Dominik Nagrodzki Syn Iana i Elżbiety z Piotrowskich* (53, 12) – po asmens vardo ir pavardės dar nurodoma, kieno jis yra sūnus. Tai daroma parašant: a) tévo vardą ir pavardę, b) tévo vardą, motinos vardą ir iš kokios giminės ji kilusi bei bendrą šeimos pavardę ir c) tévo vardą, motinos vardą ir iš kokios giminės motina kilusi. Pastaroji (c) nuoroda neretai įterpiama ir tarp minimo asmens vardo bei pavardės, pvz.: *Kazimierz syn Bartłomieja i Katarzyny z Buławow Węckiewicz* (53, 38), *Stanisław Syn Jakóba i Anny z Petraytisow Filipaitis*.

(48, 33), *Jozef syn Mateusza i Anastazyi z Szymkiewiczew Dziemedzionis* (49, 6), *Mateusz syn Stanislawa i Juliany z Kaupiów Kemzura* (55, 63), *Kazimierz Syn Jozefa i Anny z Mosteyków Puydokas* (53, 1), *Stanisław syn Władysława i Agnieszki z Pawłowskich Bartoszewicz* (49, 104). Kartais ir tokiuose išplėstuose įvardijimuose pasitaiko pavardės varijavimo atvejų, pvz.: *Jakób syn Kazimierza i Judyty z Latwiów Rukozielis albo Waladkiewicz* (55, 29). Nenusku pastebeti, kad čia pateiktuose asmenų užrašymuose įsipynęs ir motery įvardijimas, kuris šiuo laikotarpiu gali būti labai įvairus. Bet tai jau kito straipsnio tema.

Apibendrinant lietuvių įvardijimo XIX a. pirmosios pusės istorijos šaltiniuose aptarimą galima būtų pateikti šias išvadas:

1. Dažniausias šio laikotarpio dokumentuose yra jau XVIII a. tapęs norma lietuvių įvardijimas vardu ir pavarde.
2. Dažniausias nukrypimas nuo įvardijimo vardu ir pavarde – jo papildymas tévo vardo nuoroda. Tai daroma nedėsningai ir nenuosekliai. Labai įvairi šios nuorodos formų, skiriiasi ir jos vieta lietuvių įvardijime (dažniausiai – tarp vardo ir pavardės, retai – po vardo ir pavardės).
3. Tévo vardo nurodymas nėra natūralios lietuvių įvardijimo raidos rezultatas. Jį lémė rusų kanceliarijos bei šios tautos įvardijimo modelio įtaka.
4. Kitokie nukrypimai nuo lietuvių įvardijimo vardu ir pavarde šiuo laikotarpiu nėra dažni. Dalis jų, matyt, atsiradę ir dėl dokumentų, kuriuose minimi asmenys, specifikos.

ŠALTINIAI*

1. Adutiškio dvaro baudžiauninkų, jų turto ir prievolių sąrašai. 1816 m. //Moksly akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – MACBRS), F 43–4314.
2. Adutiškio gyventojų Hatovskiy... ir kt. pareiškimai, kad jie būty įrašyti į Adutiškio dvaro gyventojų sąrašus kaip šlektos. 1803–1811 m. //MACBRS, F 43–4149.
3. Adutiškio gyventojų pareiškimai dėl jų įrašymo į gyventojų sąrašus bajorais. 1804–1811 m. //MACBRS, F 43–4173.
4. Balčių dvaro dokumentai. 1816–1825 m. //MACBRS, F 37–2899.
5. Bierczak Czyszow i Remanetow z Włosci Poswolskiey... [Pasvalio valdy gyventojų činšo mokesčių ir skolų knyga. 1838 m.] //MACBRS, F 43–15326.
6. Bierczak Hoduciskiey Maietnosci na Rok 1827... [Adutiškio valdy 1827 m. mokesčių knyga.] // MACBRS, F 43–4757.
7. Biržinėnų dv. dokumentai... 1844–1845 m. //MACBRS, F 37–3295.
8. Do Przeswietney Kapituły Wileńskiey... [Adutiškio dvaro bajoro Daškevičiaus skundas... 1809 m.] //MACBRS, F43–4216.
9. Inwentarz czyliz Opisanie Folwarku...Pocztow alias Kwesy... [Paštuvos palivarko inventorius... 1804 m.] //MACBRS , F 38–32.

* Visi peržiūrėti dokumentai saugomi Moksly akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje. Pirmiau pateikiami jų pavadinimai originalo kalba, o skliaustuose – Rankraščių skyriaus kataloge užrašyti pavadinimų variantai ir metai, kuriais šaltinis rašytas. Abu pavadinimai dažniausiai pateikiami sutrumpinti. Tais atvejais, kai dokumento pavadinimo originalo kalba dėl vienokių ar kitokių priežascių pateikti negalima, pasitenkinama tik kataloge esančiu pavadinimu. Nurodoma ir dokumentų saugojimo fondas bei signatūra.

10. Inwentarz Dóbr Hoduciszek...[Adutiškio dvaro inventorius. 1804 m.] //MACBRS, F 43–4151.
 11. Inwentarze Gronopolskie... [Granapolio palivarko inventoriai. 1775–1827 m.] //MACBRS, F 138–1442.
 12. Inwentarze Maiętności Dembiny...[Dembynės dvaro inventoriai. 1786–1828 m.] //MACBRS, F 138–1441.
 13. Inwentarze mttsci Bolbian...[Balbėnų dvaro inventoriai. 1775–1830 m.] //MACBRS, F 138–1439.
 14. Inwentarze Mttsci Kurkliszek...[Kurkliškių dvaro inventoriai. 1786–1819 m.] //MACBRS, F 138–1443.
 15. Inwentarz Folwarku Pocztowa... [Paštinės palivarko 1833 m. inventorius.] //MACBRS, F 38–55.
 16. Inwentarz Folwarku Pocztowa... [Paštinės palivarko 1834 m. inventorius.] //MACBRS, F 38–55.
 17. Inwentarz Folwarku Woynialgowa alias Popowce... [Vainiogalos palivarko inventorius. 1815 m.] //MACBRS, F 43–18900.
 18. Inwentarz Fundi Hoduciszek... [Adutiškio dvaro inventorius. 1809 m.] //MACBRS, F 43–4215.
 19. Inwentarz majątności Bolcz...[Balčių dv. dokumentai. 1814 m. inventorius...] //MACBRS, F 37–2719.
 20. Inwentarz Maiętnosci Bolczow...[Balčių dv. dokumentai. 1819 m.] //MACBRS, F 37–2935.
 21. Inwentarz majątności Hoduciskiej... [Adutiškio dvaro... inventorius. 1795 m.] //MACBRS, F 43–4045.
 22. Inwentarz Majątku Hoduciszek... [Adutiškio dvaro inventorius. 1828 m.] //MACBRS, F 43–4626.
 23. Inwentarz Podawczy Majątku Prestimonalnego Woynialgowa... [Vainiogalos valdy inventorius. 1829 m.] //MACBRS, F 43–18911.
 24. Inwentarz Probostwa Wielońskiego 1809 //MACBRS, F 136–79.
 25. Pasvalio dvaro pajamy ir išlaidų už 1829–1830 ir 1834–1837 metus apyskaitos //MACBRS, F 43–15254.
 26. Poswolski inwentarz... [Pasvalio dvaro inventorius. 1806 m.] //MACBRS, F 43–15014.
 27. Rachunek z Włoszianami Pocztowskiemi... [Paštinės pal. valstiečių prievoilių, mokesčių ir atodirbio specifikacija. 1835 m.] //MACBRS, F 38–55.
 28. Regestr Bierczy Czyszow od włości Poswolskiet... [Pasvalio dvaro baudžiauninkų činšo mokesčių knyga] //MACBRS, F 43–15081.
 29. Rewizska Skazka...[Vainiogalos palivarko gyventojų sąrašas. 1811 m.] //MACBRS, F 43–18898.
 30. Rewizska Skazka...Plebanij Wornienskiet...[Ревизская сказка... плебании Ворненской... 1811 г.] //MACBRS, F 126–237.
 31. Rewizska Skaska... Praboscza Twerskiego... [Ревизская сказка... деревни Элки, принадлежащей тверскому пробоству...1811 г.] //MACBRS, F 126–232.
 32. Skazka Réwizka Folw= Pocztowa Roku 1834 //MACBRS, F 38–55.
 33. Tabella odrobotkow... [Adutiškio valdy valstiečių sarašas ir jų atidirbtu darbo už nesumokėtus mokesčius apyskaita. 1829–1830 m.] //MACBRS, F 43–4819.
 34. Tabella Werefikacyina...od Włoszian Dobr Hoduciszek... [Adutiškio valdy valstiečių 1832–1834 m. mokesčių knyga] //MACBRS, F 43–4952.
 35. Vaiguvos dv. dokumentai. 1838–1847 m. //MACBRS, F 37–257.
 36. Vaiguvos dv. dokumentai: mokesčių mokėtojų sąrašai... 1849–1858 m. //MACBRS, F 37–228.
 37. Vaiguvos ir Pavaiguvių dvago 1834, ir 1843 m. reviziniai sąrašai //MACBRS, F 37–230.
 38. Werefikacia Włoszianami do Mttsci Hoduciszek... należnych... [Adutiškio dvaro baudžiauninkų prievoilių lentelė. 1841–1842 m.] //MACBRS, F 43–5173.
 39. Werefikacya... Maiątku Poswol... [Pasvalio dvaro valstiečių grūdų duoklės už 1820–1822 m. patikrinimo knyga] //MACBRS, F 43–15152.

40. Wybory dwa... [Pasvalio dvaro mokesčių už 1816 ir 1817 m. knyga] //MACBRS, F 43—15082.
41. Vilniaus kapitulos Adutiškio dvaro... bajory raštai dėl jų bajorystės įrodymo. 1803—1811 m. //MACBRS, F 43—4196.
42. Выписи метрической книги...[Verkių, Musninkų, Sudervės, Nemenčinės ir kt. bažnyčių gimimo, sruuoktuvij ir mirties metrikų išrašų knyga. 1857 m.] //MACBRS, F 43—19247.
43. Дело Трокского уездного суда... [Valkininkų seniūnijos dokumentai. 1571—1872 m.] //MACBRS, F 11—23.
44. Именной Список лицамъ проживающим на земляхъ Именія Рукшаны... 1866 г. //MACBRS, F 126—55.
45. Инвентарь Економической Именія Довгирдзишекъ... [Daugirdiškių dvaro inventorius. 1844 m.] //MACBRS, F 138—1440.
46. Инвентарь имения Вайговъ=Повайговъ... 1845 г. [Vaiguvo dv. inventorius. 1845 m.] //MACBRS, F 37—233.
47. Местечко Велёна. Список жителей: дворян, мещан, крестьян, кутников. 1861 m. //MACBRS, F 126—322.
48. Разрешения крестьянам: 1) на брак; 2) на годичный уход в другие места... 1859 г. //MACBRS, F 126—200.
49. Разрешения на брак. 1831—1862 г. //MACBRS, F 126—353.
50. Разрешения на брак. 1844—1862 г. //MACBRS, F 126—352.
51. Разрешения на брак крестьянам. 1829—1830 г. //MACBRS, F 126—263.
52. Разрешения на брак крестьянам. 1835—1871 г. //MACBRS, F 126—394.
53. Разрешения на брак крестьянам. 1839—1843 г. //MACBRS, F 126—174.
54. Разрешения на брак крестьянам. 1846—1847 г. //MACBRS, F 126—173.
55. Разрешения на брак крестьянам. 1857—1858 г. //MACBRS, F 126—201.
56. Ревизская Сказка 1851 года... Вайговского прихода... [Vaiguvo dv. revizinis sąrašas. 1851 m.] //MACBRS, F 37—229.
57. Ревизская сказка... имения Друвишекъ... [Druviškių dv., Raseinių apskr., reviziniai sąrašai. 1834, 1850 m.] //MACBRS, F 37—62.

СПОСОБЫ ИМЕНОВАНИЯ ЛИТОВЦЕВ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX В.

Резюме

На основе анализа материала, извлеченного из исторических источников первой половины XIX в., установлено, что именование литовцев именем и фамилией в этот период уже стало нормой.

Более заметным отклонением от этого именования является дополнение его именем отца. Это делается спорадически, употребляются разные формы имени отца. Новый член именования, как правило, не имеет постоянного места /пишется между именем и фамилией или после них/. Употребление имени отца не является результатом натурального развития системы именования литовцев. Оно возникло под влиянием русской канцелярии в XIX веке по примеру трехчленного именования этого народа.

Другие отклонения от именования литовцев именем и фамилией в первой половине XIX в. встречаются очень редко.